

Skolesyn og almen dannelse

af Anne Mette Holstein

Proceskonsulent & underviser

”Det jeg tror, der sker, er at børnenes adfærdsmæssige opførsel får de voksne til at give op, fordi de ikke kan nå børnene. Måske er problemet i virkeligheden, at de voksne ikke kan nå sig selv. Så er vi der, hvor jeg vil kalde det barnets sunde reaktion på et sygt samspil med en voksen, der ikke tager det personlige ansvar”. Anne Mette Holstein giver i sin artikel en analyse af danske skoler i dag, som ”er godt og grundigt på vej ind i *mis-dannelse*”. Hun giver følgende et bud på, hvordan interaktion mellem elever og lærer kan lykkes.

Fra almen dannelse til mis-dannelse.

Kigger jeg mig rundt, det være sig i fagblade, aviser eller tv må jeg ryste på hovedet og tænke, hvor længe bliver vi ved med at opfinde verden hver dag? Hvor når bliver det daglig praksis at skolen får ro, hvor elevernes adfærd afspejler, at det er almen dannelse, der ligger til grund for samværet i skolen.

Skolen i dag virker på mig som små decentrale, anarkistiske enheder, hvor det er rent held, hvis eleverne går på en skole, hvor de får en god oplevelse sammen med voksne, der med selvansvarligheden som forudsætning, kan indgå i fællesansvarligheden og udvirke dannelse.

Når jeg sætter kikkerten så skarpt skyldes det, at der er en stigende tendens til at fejlfinde, selektare og diagnosticere. Pt. skrives der om 40 % af skolens elever der skal have specialundervisning, børn og unge der skal udskilles og diagnosticeres. For mig er der her tale om, at skolen er godt og grundigt på vej ind i *mis-dannelse*.

Hvad kan den udvikling skyldes i et samfund der kalder sig demokratisk?

Hvordan er vi voksne kommet derud, derud på den sorte piste?

Er det afmagt, og som følge heraf behov for kontrol som styreredskab for at camouflere vores usikkerhed? Konsekvensen bliver i hvert fald, at vi snævrer vores normalitetsbegreb ind. Hvis det overhovedet er relevant at tale om normalitet.

Det kommer til at påvirke vores skolesyn og almen-dannelse i en retning, der primært gør børn og unge forkerte. Gør dem til problemet i stedet for at kigge på vores egen afmagt og usikkerhed.

Vi voksne har jo hver især en bagage med os - også i det professionelle liv - den tynger os med forskellig styrke.

Vi kommer til at ”formidle” tavs viden, opretholde usikkerheden ved at føre kontrol og diagnose.

Vi kigger ikke på vore egne blinde pletter, som vi hver

i sær har i større eller mindre grad. I samspillet mellem børn og unge i-talesætter vi ikke på anstændig vis, det vi tænker, ser og mærker. Derfor kan børn og unge ikke lære dannelse, modellerne er der simpelthen ikke. Derfor kan mange af dem ikke begå sig forståelsesmæssigt, sprogligt, fagligt og socialt. God sproglig mestring kræver, at vi voksne (ud)danner os selv i at lære at *lære* at tale det personlige sprog, sætte ord på vore tanker, følelser og undren, samt lærer at anvende nej som et kærligt svar. Dét kræver ny læring, da nej pr. historik og opdragelse er forbundet med angsten for afvisning hos modtageren.

Vil vi indgå i læringsprocesser, kan vi lære af børnene, kloge som de er. Det er vigtigt at kunne mestre det personlige sprog og gøre den tavse viden almen, så kommer der interaktion og flerstemmighed i klasserummet, så bliver samtalen mellem de voksne, børn og unge ligeværdig, så åbnes der mulighed for dannelse i et alment tilgængeligt psykisk rum.

Det rykker.

Her taler jeg ikke om jævnbyrdighed, thi det vil ikke kunne komme på tale, primært på grund af aldersforskel, uddannelse og erfaring.

Mit indlæg bygger på empiri, personlig læring gennem det nysgerrige liv jeg lever og den praksis jeg herefter udretter i min hverdag. Gennem mine snart 25 praktiske lærings år er jeg nået til, at det forpligter enormt at være voksen formidler sammen med børn og unge, fordi det helt fundamentalt handler om *at være tilstede*. Vi må som formidlere arbejde med forståelsestænkning som bærende element. Det vil for mig sige, at der skal være megen rum for refleksion, eftertanke. At være i livet - sammen med den virkelighed vi på forskellig vis møder op med. Skulptøren Louise Bourgeois kalder sin udstilling p.t. på Louisiana. ”Livet som kunst” - smukkere titel har jeg ikke til dato hørt.

Hvordan når man til forståelse og viser den?

”Medmindre forståelsen bliver centralt mål for hele vor undervisningsvirksomhed, er det meget lidt sandsyn-

ligt, at vi når frem til den. Indledningsvis må undervisere være enige om, hvilke former for forståelse de ønsker, at deres elever skal have.

"Jeg tror det er klogt at have et samarbejde om dette på nationalt eller måske endda internationalt plan; mens det er op til hver enkelt skole at bakke med problemet forståelse, giver det ikke nogen mening, hvis den enkelte skole eller hvert skolesystem skal anlægge sine egen foretrukne forståelsesmaal fra bunden."

Dette citat har jeg hentet fra Per Fibæks bog om Howard Gardners pædagogik. Det forekommer mig fundamentalt og nødvendigt at forholde sig til H.G.'s udsagn, for at vi gennem denne form for forståelsestænkning kan opdage hver enkelt menneskes(barns) ret til at være den, han/hun er. Derefter kan vi rette opmærksomheden mod medansvaret for fællesskabet. Rækkefølgen fra jeg til vi er ikke ligegyldig!

I den globale landsby, må vi hæve os op i helikopteren og gøre alt for, at vi voksne formidlere mærker konsekvenserne af det, Howard Gardner så klart formulerer. Det kræver ny læring: Nemlig læring om os selv og vores måde - eller mangel på samme - at indgå i relationer på. Det er en basal nødvendighed, når talen kommer på skolesyn og almen dannelse.

Hvordan driver vi skole på tværs af kulturelle forskelligheder?

Hvilke krav må vi nødvendigvis stille til os selv som voksne i denne forbindelse?

Hvad er de voksnes vigtigste opgave i skolen?

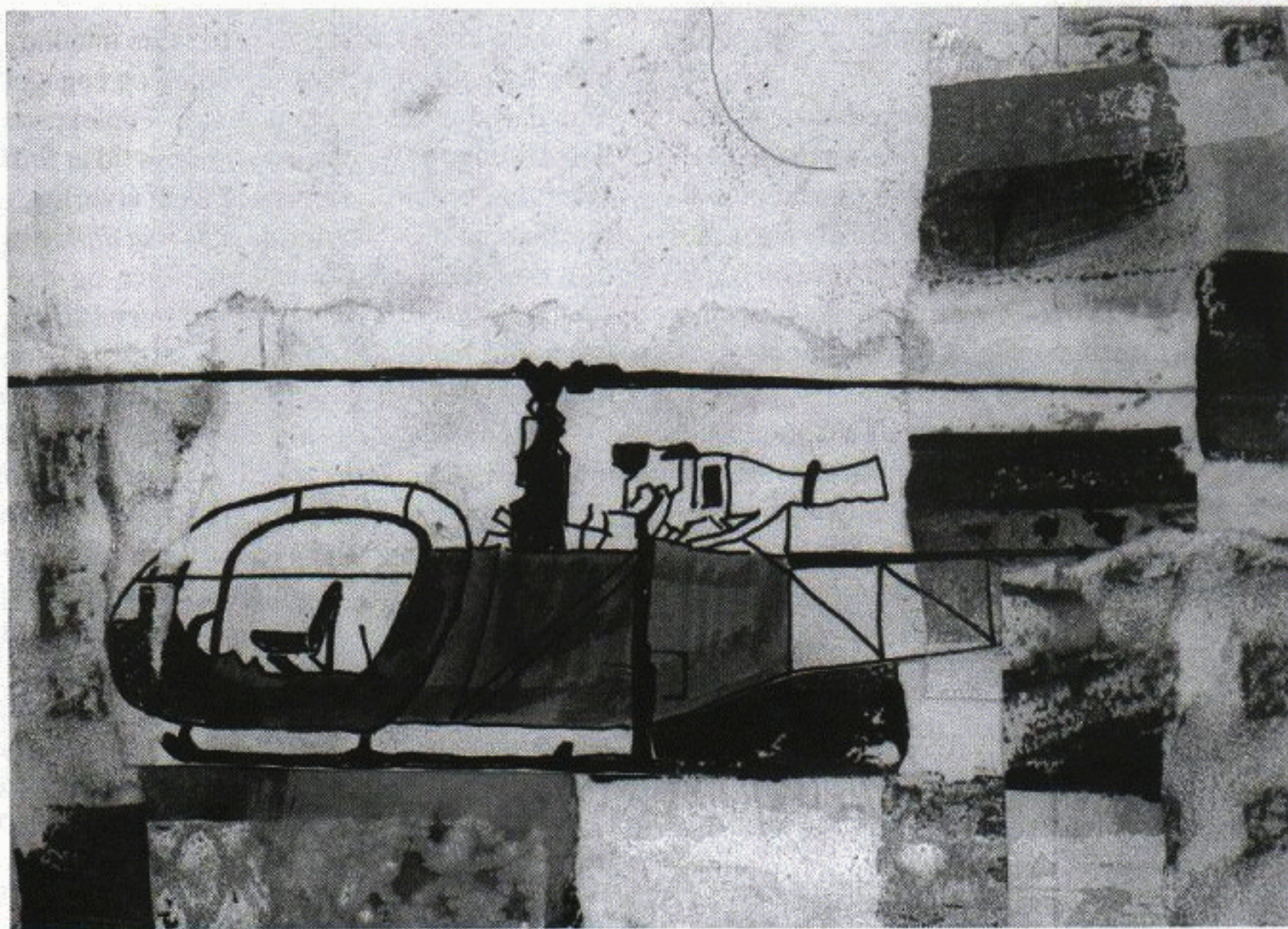
Hvordan er det vigtigt for skolen at have synlige fundamentale værdier og normer på tværs af skiftende strømninger?

Forudsætter uddannelse dannelse?

Er det uddannelse at gå i folkeskolen?

Skal ovenstående tanker have nogen som helst værdi, kræver det, at man fra centralt hold, dvs. KL, Undervisningsministeriet og De faglige foreninger, her Frie Grundskolers Lærereforening og Danmarks Lærereforening, forholder sig fag/professionelt og personligt til det.

Det kræver en radikal forenkling af procedure og aktiv handlen ud fra, at alt ikke er lige vigtigt. En procesorienteret tænkning hvor der arbejdes med forståelse, opfølgning og feed-back og ikke projekter baseret på ad hoc rapporter, der kun har det ene formål at hente penge ud af statskassen og give nogle mennesker for nemmelsen af at have betydning og være med fremme på beat'et.

Som refleksion vil jeg tænke nogle tanker højt:

Hvad menes der med den tænkende skole?

Hvordan er samtalen en overset dimension i skolen?

Hvordan driver vi skole, således at børnene forbliver livsduelige originaler, der tager såvel sig selv som hinanden alvorligt?

Hvad skal der til for at opnå læring og næring?

Det er efter min mening altid læreren - den voksne - der har ansvaret for relationens kvalitet i klasserummet, også når det går galt. Den voksnes ansvar går både på proces og indhold. Med processen mener jeg, *hvordan* den voksne er sammen med børnene/de unge om, *hvad* er indholdet det der skal forstås/læres. Eksempelvis skal vi tale med børnene, så de gider lytte,

og vi skal lytte til børnene, så de gider tale.

Som før nævnt er det de ansatte på skolen, der har ansvaret for relationens kvalitet på skolens område, også når de inviterer forældre ind i skolen. Det er de ansatte på skolen, der er de kompetente. Det er os i Den Danske Skole, der har ansvaret for at vore børn og unge får fundamental selvforståelse som forudsætning for læring. For mig starter dannelsen der. At tage afsæt, handle på det vi godt ved skal til: Forandring starter med os selv.

“Sund” adfærd på sygt samspil.

Margrethe Vestager skrev, mens hun var undervisningsminister, en kronik med netop titlen, ”De svage som symptombærerne”. M.V. skrev dengang netop om børn og unge som i stigende tal blev ”sendt til ” specialundervisning. Børn og unge der har det dårligt, såvel fysisk som psykisk.

Jeg synes det er vigtigt at fastfryse tendensen, skråplanet. Jeg læser det: De svage følelsesmæssigt, de svage intelligensmæssigt, de svage netværksmæssigt, de svage sprogligt, de svage omsorgsmæssigt, de svage flygtninge og indvandre, de svage selvopfattelsesmæssigt, de svage socialt, de svage, der hvor økonomi og uddannelse er i top, men hvor karriere og prestige for begge forældres vedkommende frarøver børnene samvær med forældrene.

Mange af de ovennævnte børn og unge *har* desværre allerede *udviklet raffinerede overlevelsesstrategier*, - derfor er de svære at få øje på. Kort og godt et bredt udsnit af danske børn og unge fra *alle* sociale lag. Lige netop den sidste krølle, er et slag i ansigtet på den pæne facade i dagens Danmark. Det går ad helvede til for disse børn og unge, mens bunken af lappeløsninger bare vokser og vokser.

Det jeg tror, der sker, er at børnenes adfærdsmæssige opførsel får de voksne til at give op, fordi de ikke kan nå børnene. Måske er problemet i virkeligheden, at de voksne ikke kan nå sig selv. Så er vi der, hvor jeg vil kalde det barnets sunde reaktion på et sygt samspil med en voksen, der ikke tager det personlige ansvar.

At nogle børn reagerer udadrettet, viser stærke temperamenter, eller går ind i sig selv, er et vigtigt parameter for os voksne til at ændre adfærd. Barnet er her sammen med voksne, der ikke ser barnet, som det er, men som vurderer det ud fra en på skolen gældende middelklassenorm, som barnet ikke passer ind i. Vores begrænsning skader derfor barnets muligheder for at få den hjælp, det har brug for.

Her rammer vi ind i skolens kernearbejdspunkt omkring almen dannelse. Emma Gad er ikke på dagsordenen lige nu i mit univers. Det er godt hun eksisterer og popper op en gang imellem, men skal hun finde reel anvendelse, må vi først tage en dyb indånding, sætte spaden dybt i jorden og så vende mulden godt og ”Grundtvigt”.

Skolelederen som katalysator

Vore skoleledere må flytte fokus fra *administration* til *pædagogik* og *psykisk arbejdsmiljø*, hvor samspilsrelationerne mellem voksne og børn sættes i højsædet. Det betyder at fokuspunkt 7 ”Ledelse -udfordring og ansvar “, sammen med fokuspunkt 8 ”Målrettet anvendelse af ressourcerne” fra ”Folkeskolen år 2000” bliver helt centrale for, om skolen kan tage den koldbøtte, der er strengt nødvendig for at kunne tage almen dannelse alvorligt.

Lige nu er der i folketetinget lagt op til en lov om, at mobning er forbudt. Det flytter ikke en meter, blot tager det igen ansvaret fra de voksne. Almen dannelse får ikke en chance, hvis ikke man fra politisk hold kan se, at det er de voksnes selvindsigt og selvrefleksion på egen praksis der skal styrkes.

Det personlige skal trænes og synliggøres, *administrationen* skal forenkles, *papirgangen* minimeres, og det levende ord, sammen med børnene og de unge, skal prioriteres højt. Skolelederne skal ville gå i ”forbøn” for deres lærerstab. De skal først selv turde. De skal være modeller. Skolelederne er katalysatoren i skolen, de skal have deres sanseapparat helt fremme og turde sætte ord på det de sanser.

På denne måde kan skolen, efter min mening, få skabt basis for gode processer, udvikling og engagement.

Staten, amterne og kommunerne vil opleve væsentlige besparelser, fordi lappeløsningernes tid er forbi.

Forældrene vil føle sig hørt og taget alvorligt, fordi lærerne simpelthen begynder at gå i *reel dialog* med dem, dvs. de lytter til det forældrene siger, og får skabt en samtale, sætter det enkelte barns tarv i fokus, såvel i ord som i handling, også der hvor det gør ondt. Lærerne vil opleve arbejdsglæde, specialundervisningen vil blive reduceret, og *det* der er tilbage, bliver et *eksperimentarium*, hvor det vil syde og summe med originale tiltag, fordi læreren ikke mere behøver at *eksportere problemet* over i specialundervisningen.

Vi bliver i stand til at være professionelle, kompetente, gode forskellige modeller såvel fagligt, personligt som kreativt.

Min artikel må gerne læses i lyset af Grundtvig og Kold's ønske om at skolen skulle give oplivelse, oplysning og oplevelse. En flot treenighed. Disse 3 krav kan være meget komplekse at skulle efterleve, videreformidle.

Jeg kan forestille mig, at det, da den statelige dame (Tidskriftet, Red.) kom til verden, afhang meget af den enkelte, måske karismatiske formidler. Det levende ord kom fra podiet, på rækkerne sad de hungrende elever og slugte visdomsordene uden fortyndervæske.

I dag anno 2003 vil dette ikke slå til som læringsstil. Her er det et krav, at der er interaktion mellem elev og lærer. Hvordan denne interaktion kan lykkes så begge oplever sig beriget håber jeg at have givet et bud på.